

громадянського суспільства у річниці національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання. Лише за таких умов можливе майбутнє нашої країни.

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що питання національної самосвідомості, національної та громадянської ідентичності були пріоритетними впродовж усієї історії становлення та розвитку нашої державності, однак особливо гостро постали саме зараз, коли Україна у російсько-українській війні виборює свою незалежність, розуміє її важливість, відстоюючи свою державність.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Переконані, що пріоритетним у формуванні громадянськості, національної ідентичності є створення освітнього простору, в якому максимально поєднується сформована система знань, вмінь, навичок, життєвих компетенцій із громадянськими цінностями, які в умовах національно-культурного становлення спрямовуватимуть сучасну молодь до формування нової української нації.

Подальшого розгляду потребують питання дослідження теоретико-методичних підходів у формуванні громадянськості, громадянської та національної ідентичності сучасної молоді.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року (2021). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2021-п#Text>
2. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
3. Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року (2022). URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/62a/042/1e2/62a0421e24258666156501.pdf>
4. Стратегія національно-патріотичного виховання (2019). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>

REFERENCES

1. (2021). Derzhavna tsilova sotsialna prohrama natsionalno-patriotychnoho vykhovannia na period do 2025 roku [State targeted social program of national and patriotic education for the period until 2025]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2021-п#Text> [in Ukrainian]
2. (2022). Zakon Ukrainy «Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti» [The Law of Ukraine "On the Basic Principles of State Policy in the Field of Affirming Ukrainian National and Civil Identity"]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> [in Ukrainian]
3. (2022). Kontseptsii natsionalno-patriotychnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy do 2025 roku [Concepts of national and patriotic education in the education system of Ukraine until 2025]. Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/62a/042/1e2/62a0421e24258666156501.pdf> [in Ukrainian]
4. (2019). Stratehiia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia [Strategy of national and patriotic education]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БЯЛИК Оксана Василівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: сучасні проблеми виховання учнівської та студентської молоді.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BIALYK Oksana Vasiliivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department Pedagogy and Educational Management, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Scientific interests: modern problems of education of pupils and student.

Стаття надійшла до редакції 18.07.2023 р.

УДК 378.1

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-209-33-38

ГАЛЕТА Ярослав Володимирович –

доктор педагогічних наук, професор, декан факультету педагогіки, психології та мистецтв Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0484-529X>

e-mail: yaroslavhaleta@ukr.net

ПРОБЛЕМА ДІАГНОСТИКИ ОСОБИСТІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК

Діагностика перебігів і результатів навчання, зокрема, сформованість умінь, є невід'ємним елементом структури навчального процесу, а на сьогодні – невід'ємним компонентом сформованих компетентностей.

У дослідженні на основі аналізу історичних витоків, принципів, функцій, структури, методів діагностичної діяльності визначені основні позиції що до реалізації діагностичних процедур. До принципів педагогічної діагностики віднесемо такі: науковості, системності, достовірності, об'єктивності, технологічності, економності,

доступності, систематичності, послідовності, гласності. Виокремлено структуру і методи педагогічної діагностики. Проаналізовано сучасні вимоги до досліджуваного явища.

Під педагогічною діагностикою розуміємо пізнавально-перетворювальну діяльність, що полягає у вивченні та врахуванні індивідуальних і групових особливостей, станів, властивостей учасників навчально-виховного процесу з метою забезпечення його ефективності. З'ясовано особливості педагогічної діагностики. Відповідно до принципів системного підходу педагогічна діагностика розглядається як цілісна сукупність структурних (мета, педагогічний діагноз, методи, об'єкти, суб'єкти) і функціональних (завдання, етапи, види, функції, принципи) компонентів, що перебувають у тісному взаємозв'язку і забезпечують реалізацію педагогічних завдань на основі визначення індивідуальних і групових особливостей, станів і властивостей суб'єктів навчально-виховного процесу.

Метою даної роботи є обґрунтування закономірностей і розробка вимог до проектування системи педагогічної діагностики, що й здійснюється на підставі принципів навчання, аналізу психолого-педагогічної літератури і власного досвіду.

Встановлено, що сучасний стан вимог до педагогічної діагностики вимагає концептуального обґрунтування комплексу вимог, системності проведення діагностики, професійної розробки діагностичного інструментарію, комплексного використання методик різного типу для комплексного оцінювання рівня розвитку особистісних характеристик.

Перспективою подальшого дослідження є систематизація висунутих вимог, розробка конкретних технологій, методів і прийомів, що відповідають цим вимогам.

Ключові слова: діагностика, особистість, явище, інформація, прогноз.

HALETA Yaroslav Volodymyrovich –

Doctor of pedagogy, professor, dean of the faculty of pedagogy, psychology and arts of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0484-529X>
e-mail: yaroslavhaleta@ukr.net

PROBLEM OF DIAGNOSTICS OF PERSONALITY DESCRIPTIONS

In research on the basis of analysis of historical sources, principles, functions, structure, methods of diagnostic activity principal items are certain that to realization of diagnostic procedures. To principles of pedagogical diagnostics of define such: to scientific character, system, authenticity, objectivity, technologicalness, economy, availability, systematic character, sequence, publicity. A structure and methods of pedagogical diagnostics are distinguished. Modern requirements are analysed to the investigated phenomenon.

Under pedagogical diagnostics understand cognitive-converting activity, that consists in a study and taking into account of individual and group features, states, properties of participants of educational-educator process with the aim of providing of his efficiency. The features of pedagogical diagnostics are found out. In accordance with principles of approach of the systems pedagogical diagnostics is examined as integral totality of structural (aim, pedagogical diagnosis, methods, objects, subjects) and functional (task, stages, kinds, functions, principles) components, that are in close intercommunication and provide realization of pedagogical tasks on the basis of determination of individual and group features, states and properties of subjects educational-educator process.

The aim of this work are a ground of conformities to law and development of requirements to planning of the system of pedagogical diagnostics, that and comes true on the basis of principles of studies, analysis of literature and own experience.

To the stages of diagnostic cycle take: formulation of pedagogical problem; determination of objects and tasks of diagnostics; determination of criteria and indexes of diagnosticating; selection of diagnostic methodologies; collection of information; analysis of the got results; formulation of pedagogical diagnosis; determination of pedagogical prognosis; development of correction measures. Certain basic functions of pedagogical diagnostics (providing of feed-back, estimating, informative, correction), her kinds (previous, operative, control, current, result, research) and principles (purposefulness, objectivity, addressness, availability of diagnostic methodologies and procedures, unity of diagnosticating and education, system and continuity).

Keywords: diagnostics, personality, phenomenon, information, prognosis.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Різні цілі при вивченні того самого об'єкта передбачають можливість його опису і класифікації різними способами за різними підставами. У наш час це положення набуло теоретико-методологічного обґрунтування. Сьогодні загально визнано, що не існує єдино можливого способу декомпозиції об'єкта на складові елементи, так само як і не існує єдино правильного опису цього об'єкта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у дослідження проблеми педагогічної діагностики вчинили та навичок учнів і студентів зробили педагоги та психологи С. Гончаренко, В. Євдокимов, О. Леонтьєв,

К. Платонов, С. Рубінштейн, Л. Спірін, О. Пехота, І. Прокопенко, Г. Селевко, С. Сисоєва.

Ми згодні з тим, що діагностика перебігів і результатів навчання, зокрема, сформованість умінь, є невід'ємним елементом структури навчального процесу, а на сьогодні – невід'ємним компонентом сформованих компетентностей. На жаль, проголошуючи самостійну діяльність студентів (учнів) провідною в структурі навчального процесу, а здібності до самооцінки – однією з основних якостей підростаючої особистості, педагогічна наука поки що не має достатньо ґрунтовної відповіді на важливі питання цієї проблеми.

Мета статті – дослідити особливості побудови діагностичних методик.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Категорії як стійкі інваріанти науки виконують інтегруючу функцію, визначають завдання й орієнтири наукового пошуку, є важливими опорними точками в поясненні й розумінні наукової феноменології.

Для досягнення цієї мети необхідно виділити критерії, що дозволяють обґрунтувати поняття:

1. Категорія повинна мати власне поле значень, що "не виводиться з інших і не зводиться до інших" – критерій граничності категорії.

2. Категорія має бути пов'язана з основними принципами науки і її предметом – методологічний критерій.

3. Категорії повинні знаходитись у певному співвідношенні одна з одною – критерій систематизованості. Б.Ф. Ломов підкреслював, що "вони, ці співвідношення, не однозначні, не абсолютні і стосовно аналізу різних об'єктів виступають по-різному"

4. Кожна категорія повинна висунути новий принцип науки –принципоутворюючий критерій (критерій категоріального аналізу, що відбиває роль категорії в розвитку наукового знання).

Визначення критеріїв і ознак об'єкту, що діагностується, дозволяє здійснити перехід від абстрактного рівня опису об'єкту діагностики до конкретних спостережень. Таке встановлення відношення між поняттям, змінною і виміром називають операціоналізацією (Д. Б. Мангейм, Р. К. Річ).

Відмітимо, що педагогічні об'єкти відносяться до типу цілеспрямованих та самоорганізованих систем, поведінка яких підпорядкована досягненню певної мети та які здатні у процесі функціонування змінювати свою структуру.

Людина при її вивченні з'являється як складна само організована система індивідуально-особистісних властивостей, якостей і процесів. Система (від грецьк. systema – ціле, складене з частин; з'єднання) – це безліч елементів, що знаходяться в стосунках і пов'язках один з одним, що утворюють певну цілісність, єдність. При описі людини як системи слід виділяти наступне: елементи (компоненти, або складові), з яких у педагога складається про дитину цілісне представлення; взаємозв'язку і взаємозалежності між елементами; системоутворюючий компонент, що об'єднує ці елементи в єдине ціле і обумовлює специфічні властивості системи. Цілісність і динамічний характер становлення системи визнаються сучасною наукою як провідні характеристики. Категорія «система», як філософська категорія, на відміну від поняття «об'єкт» і «річ» відбиває не щось окреме і неділиме, а суперечлива єдність багато чого й одиничного [6].

Складна картина системних уявлень про людину, переплетення її властивостей і якостей, нелінійність її становлення призводять до спроб спростити картину, що отримується, звести її до більш осяжної, схеми, що розуміється, доступнішою для аналізу або рішення, моделі, тобто до редукціонізму. У загальному випадку слово "редукція" (від латин. reductio – повернення, приведення назад) означає зменшення, послаблення

чого-небудь. Редукціонізмом називають методологічний принцип, згідно з яким складні явища можуть бути повністю пояснені на основі законів, властивих простішим явищам (напр., біологічні явища – за допомогою фізичних і хімічних законів; соціологічні – за допомогою біологічних і тому подібне). Редукціонізм абсолютизує принцип редукції (зведення) складного до простішого, ігноруючи специфіку вищих рівнів організації [3]. Обґрунтована редукція може бути плідною (наприклад, планетарна модель атома). Проте коли це стосується людини й діагностики її індивідуально-особистісного розвитку, редукціонізм найчастіше проявляється у відмові від розгляду її властивостей і якостей в їх взаємозв'язку і взаємозалежності. При цьому втрачається цілісність сприйняття людини, розуміння процесів становлення і самозвеличення – того, що ми часто називаємо "душа", тобто цілісності її внутрішнього світу. Цілісність – це внутрішня єдність об'єкту, його відносна автономність, незалежність від довкілля. Цілісність – це певна якісна повнота, внутрішня єдність даного явища, що виражається в його системності, структурності, стійкості, відособленості, самостійності цілого, в його способі існування, в його специфічній якості. Цілісність особистості характеризується строгою ієрархією, впорядкованістю, системністю її основних компонентів і підструктур. При цьому несуперечність особистості не означає відсутності протиріч в ній як внутрішньої рушійної сили розвитку. Навпаки, внутрішні протиріччя особистості, що породжують її поступальну ходу до вищих рівнів цілісності, відрізняються системністю, зібраністю в руслі головних ставлень до об'єктивного світу.

Властивості цілого незвідні до властивостей його частин. Ще давні греки стверджували, що "ціле більше суми частин, його складових". Цілісність системи елементів призводить до появи нових властивостей і закономірностей, які називають інтегральними. Найчастіше, властивості елементу тільки і проявляються у взаємозв'язку з цілим. Це те, що називають контекстністю. Лише у контексті цілісної системи індивідуально-особистісних властивостей людини можна оцінити значення кожної окремої властивості, що діагностується, побудувати прогноз її розвитку. Сказане призводить до необхідності розрізняти інтегральні й цілісні властивості людини як унікальної живої системи. Цілісна властивість особистості – це така властивість, яка обумовлює спрямованість усієї життєдіяльності особистості й накладає свій відбиток на багато інших її якостей, підпорядковує їх своїй природі, інтегрує і об'єднує їх в єдине ціле. Інтегральною ж називають властивість, що виникає завдяки взаємодії (інтеграції) різних елементів системи. За вираженістю інтегральних властивостей ми і можемо судити про міру цілісності системи.

Проблема оптимального розвитку окремих якостей особистості у зв'язку з її цілісним розвитком є виключно актуальною, а її розв'язок на практиці ускладнюється дефіцитом апробованих

методик діагностики цілісного розвитку особистості. Представник наукової школи академіка Л. І. Новікової, М. П. Лебедик, запропонував оригінальну технологію діагностики цілісного розвитку особистості, яка спирається на два засадничі принципи вітчизняної педагогічної і психологічної науки, – детермінізму і єдності свідомості й соціально-практичної діяльності людини. Алгоритм цієї методики побудований на ідеї первинного об'єднання безлічі самооцінок і оцінок експертів в інтегрований показник – числовий індекс [5].

Емпіричне значення індексу М. П. Лебедика [4; 5] (індекс цілісного розвитку особистості) фіксує міру узгодженості (розбалансованості) свідомості й соціально-практичної діяльності кожного учасника педагогічного процесу. Тут цілісність задається взаємозв'язком, мірою розбалансованості свідомості (безліч самооцінок) і наслідків її соціально-практичної діяльності (безліч експертних оцінок продуктів діяльності людини). Визнання прогресивності цієї ідеї дозволяє по-іншому оцінити можливість її перспективу використання особистісних психологічних тестів, які побудовані переважно на основі самооцінок і дозволяють діагностувати цілісність свідомості людини. Необхідність впровадження в педагогічні дослідження алгоритму вказаного індексу дозволить по-іншому оцінювати ефективність розвитку особистості в освітній діяльності, діагностика якої збагачується даними, отриманими на основі експертних оцінок.

М. П. Лебедик пропонує підраховувати емпіричне значення величини індексу цілісного розвитку особистості як числову величину, яка знаходиться в прямій залежності від величини оцінок експертів і в зворотній, – від величини розбіжності її самооцінок і експертних оцінок. Як організатор наукового дослідження він запропонував розробити математичну формулу індексу цілісного розвитку особистості, сформулювавши чотири основні умови:

1. Числове значення вказаного індексу цілісного розвитку особистості має бути нормованим: емпіричні величини індексу можуть змінюватися лише в інтервалі від 1 до 5, оскільки первинні оцінки виходять на основі єдиної п'ятибальної порядкової шкали виміру, а сума коефіцієнтів питомої ваги певної кількості індикаторів (n) завжди дорівнює одиниці –

$$\sum_{i=1}^n B_i = 1$$

2. Величина індексу цілісного розвитку особистості є прямо пропорційною сумарній величині оцінок експертів цього студента – O^e і, одночасно, є обернено пропорційною величині x^2 (аналогічно статистичній величині x^2 – квадрат), яка вказує на величину розбіжностей між самооцінками респондента і оцінками його експертів.

3. Найменше емпіричне значення індексу ($I = 1$) повинне досягатися за максимального значення x^2 (максимальне значення $x^2 = \frac{8}{3}$) і розподілі

самооцінок $O^c - 1, 1, \dots, 1$ і експертних оцінок $O^e - 1, 1, \dots, 1$.

4. Найбільше емпіричне числове значення індексу ($I = 5$) повинне досягатися при нульовому значенні $x^2 = 0$ при розподілі самооцінок: і експертних оцінок $O^c - 5, 5, \dots, 5$.

З урахуванням змісту перерахованих умов побудови алгоритму індексу об'єднання безлічі самооцінок учасника педагогічного процесу, який атестується, з оцінками його експертів, які отримані за умови використання єдиних індикаторів, професор математики О. С. Мельниченко [83] шляхом математичного аналізу вивів формулу індексу цілісного розвитку особистості, яка в завершеній формі має вигляд:

$$\text{Індекс Лебедика} = 0,5 + \frac{9O^e}{10 + 3x^2}$$

де: O^e – сумарна експертна оцінка респондента; x^2 (x – квадрат) – сумарна розбіжність між самооцінками респондентів і оцінками їх експертів, які виходять за однотипною шкалою виміру з використанням списку єдиних індикаторів.

Змістовні характеристики самооцінок і експертних оцінок, які об'єднуються, автор пропонує конкретизувати трьома категоріями – узагальненими критеріями соціальної зрілості особистості: соціальне самовизначення, соціальна активність і соціальна відповідальність. Об'єднання безлічі оцінок вказаних трьох категорій дозволяє отримувати складніший інтегральний показник, який М. П. Лебедик у своєму дослідженні назвав індексом соціальної зрілості особистості. Цей індекс в теоретичній моделі автора зумовлюється процесом позитивної соціалізації людини і за цієї умови він виступає надійним показником рівня цілісного розвитку особистості.

Усі підстави, за якими ми могли зайняти якусь позицію, зрештою виявляються похідними від установок, якими керується дослідник або практик. Кожна з цих парадигм має свою історично і культурно обумовлену підоснову, свою перевагу у вирішенні тих або інших дискусійних в науці питань; кожна має низку істотних обмежень, що не дозволяють претендувати на універсальність.

Порівняльний аналіз різних систем концептуально-критерійних для парадигм і теорій дозволив нам акцентувати увагу на можливості методу експертних оцінок.

Становлення нової культури оцінювання в освітньому просторі України супроводжується демократизацією та прозорістю експертних процедур, урахуванням запитів громадськості, зростанням пріоритету самооцінки навчального закладу, підвищенням вимог до оцінювальних компетенцій суб'єктів управління освітою та експертів. У цьому руслі важливим є рівень розвитку наукового забезпечення технологій експертного оцінювання [2].

Прикладний характер освітньої експертизи зумовив вивчення різних її форм. Механізми експертизи сьогодні використовуються для оцінки важливих компонентів освітньої діяльності:

інновацій, ефективності навчально-виховного процесу, якості навчальних підручників тощо.

Разом з тим, практично окремі проблеми експертного оцінювання й надалі залишаються нерозв'язаними. Недостатньо відпрацьований механізм використання чинних орієнтовних критеріїв оцінювання. Експертні групи не мобільні: одні і ті ж експерти залучаються до різних видів оцінювання: діагностичного, моніторингового, інспекторського, експертного. Підготовчий етап у процедурі експертного оцінювання має ситуативний характер. Тому освітня експертиза ще не повною мірою стимулює підвищення результативності й ефективності педагогічної діяльності.

Виникає потреба вдосконалення нормативно-правового забезпечення експертного оцінювання. Вирішення згаданих вище проблем можливе за умов подальшого вдосконалення технологій експертного оцінювання шляхом алгоритмізації процедур, розробки критеріїв, забезпечення валідності та надійності самооцінок, застосування кластерного підходу з метою рейтингування закладів та використання експертних висновків для прийняття рішень.

Більшість навчально-виховних проблем практично не піддаються точним математичним дослідженням, а їх аналіз найчастіше відбиває суб'єктивну думку дослідника. Для отримання об'єктивних результатів у педагогічних дослідженнях широко застосовуються методи експертного оцінювання. Таке оцінювання передбачає залучення висококваліфікованих фахівців, відбір їх знань про ті чи інші сторони оцінюваних явищ і процесів та їх математичну обробку. Як правило, експертному оцінюванню піддаються явища і процеси, які пов'язані з інтелектуальною діяльністю людини, мають високу складність, характерні для прогнозування, висування гіпотез тощо. Експертне оцінювання може бути індивідуальним або колективним.

Індивідуальне експертне дослідження широко використовується викладацьким складом при виставленні оцінок на іспитах і заліках. Важливо, щоб при цьому суб'єктивність виявлялася в мінімальному обсязі. Для цього розробляються критерії оцінювання, іспити та заліки довіряються приймати лекторам, які в даному випадку виступають як висококваліфіковані експерти.

Найпростішими способами колективного експертного оцінювання є захист кваліфікаційних робіт (проектів) перед комісіями. Тут рішення про виставлення оцінки приймається шляхом голосування – нескладної експертної процедури. А математична обробка індивідуальної експертизи елементарна і, як правило, зводиться до обчислення середнього балу для окремих навчальних груп.

Колективне експертне оцінювання дозволяє провести більш глибоку математичну обробку.

Після проведення опитування групи експертів здійснюється обробка результатів. Вихідною інформацією для цієї обробки є числові дані, які виражають переваги експертів, і змістове обґрунтування цих переваг. Метою обробки є отримання узагальнених даних і нової інформації,

що міститься в прихованій формі в експертних оцінках. На основі результатів обробки формується рішення проблеми.

Наявність як числових даних, так і змістовних висловлювань експертів призводить до необхідності застосування якісних і кількісних методів обробки результатів групового експертного оцінювання. Питома вага цих методів істотно залежить від класу проблем, що вирішуються експертним оцінюванням.

Залежно від цілей експертного оцінювання і обраного методу вимірювання при обробці результатів опитування виникають такі основні завдання:

- побудова узагальної оцінки об'єктів на основі індивідуальних оцінок експертів;
- побудова узагальної оцінки на основі парного порівняння об'єктів кожним експертом;
- визначення відносних ваг об'єктів;
- визначення узгодженості думок експертів;
- визначення залежностей між ранжуваннями;
- оцінка надійності результатів обробки.

Завдання побудови узагальної оцінки об'єктів за індивідуальними оцінками експертів виникає при груповому експертному оцінюванні. Вирішення цього завдання залежить від використаного експертами методу оцінювання.

1. Визначення узгодженості думок експертів проводиться шляхом обчислення числової оцінки, що характеризує ступінь близькості індивідуальних думок. Аналіз значення оцінки узгодженості сприяє виробленню правильного судження про загальний рівень знань з розв'язуваної проблеми і виявлення узгоджених думок експертів. Якісний аналіз причин узгодженості думок дозволяє встановити існування різних поглядів, концепцій [1]. Усі ці фактори дають можливість більш глибоко осмислити результати опитування експертів.

Обробкою результатів експертного оцінювання можна визначити залежності між ранжуваннями різних експертів і тим самим встановити схожість та відмінність в думках експертів. Важливу роль грає також встановлення залежності між ранжуваннями, побудованими за різними показниками порівняння об'єктів. Виявлення таких залежностей дозволяє розкрити пов'язані показники порівняння і, можливо, здійснити їх угруповання за ступенем зв'язку. Важливість задачі визначення залежностей для практики очевидна. Наприклад, якщо показниками порівняння є різні цілі, а об'єктами – засоби досягнення цілей, то встановлення взаємозв'язку між ранжуваннями дозволяє обґрунтовано дати відповіді на питання, якою мірою досягнення однієї мети за даних засобах сприяє досягненню інших цілей.

Оцінки, одержані на основі обробки, являють собою випадкові об'єкти, тому однією з важливих задач процедури обробки є визначення їх надійності. Вирішенню цього завдання має приділятися відповідна увага.

Обробка результатів експертизи є трудомістким процесом. Виконання операцій обчислення оцінок та показників їх надійності вручну пов'язане з великими трудовими витратами

навіть у разі рішення простих завдань упорядкування. У зв'язку з цим доцільно використовувати обчислювальну техніку.

Раціональне використання інформації отриманої від експертів, можливе за умови перетворення її у форму, зручну для подальшого аналізу, спрямованого на підготовку і прийняття рішень.

Можливості формалізації інформації залежать від специфічних особливостей досліджуваного об'єкта, надійності й повноти наявних даних, рівня прийняття рішень. Форма подання експертних даних залежить і від прийнятого критерію, на вибір якого, у свою чергу, істотно впливає специфіка досліджуваної проблеми.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Таким чином, на основі теоретико-методологічного аналізу наукової педагогічної літератури, конструктивного аналізу історичного досвіду педагогічної діагностики, власних спостережень і проведених досліджень, можна стверджувати, що сучасний стан вимог до педагогічної діагностики вимагає концептуального обґрунтування комплексу вимог, системності проведення діагностики, професійної розробки діагностичного інструментарію, комплексного використання методик різного типу для комплексного оцінювання рівня розвитку особистісних характеристик.

На подальше дослідження заслуговують шляхи підвищення ефективності педагогічної діагностики професійних компетентностей майбутніх педагогів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Боднар О. С. Проблеми відбору експертів та комплексної оцінки їх компетенцій. *Освіта і управління*. 2005. Т.8. №1. С. 114–118.
2. Галета Я. В. Соціальна зрілість особистості в умовах оновлення інформаційної культури суспільства. Харків : Мачулін, 2018. 416 с.
3. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика. К. Ингенкамп. М : Педагогика, 1991. 240 с.
4. Лебедик М. П. Технология аттестации цілісного розвитку особистості на основі оцінок соціальної зрілості учасників педагогічного процесу. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2003. 305 с.
5. Моргун В. Ф. Индекс Лебедика як засіб аттестации та самовдосконалення цілісного розвитку особистості. Технология аттестации цілісного розвитку особистості на основі оцінок соціальної зрілості учасників педагогічного процесу. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2003. С. 6–13.
6. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ. К. : МАУП, 2003. 368 с.

REFERENCE

1. Bodnar, O. S. (2005). Problemy vidboru ekspertiv ta kompleksnoi otsinky yikh kompetentsii. [Challenges of expert selection and comprehensive assessment of their competencies]. *Osvita i upravlinnia*. T.8. №1. S. 114–118. [in Ukrainian]
2. Haleta, Ya. V. (2018). Sotsialna zrilist osobystosti v umovakh onovlennia informatsiinoi kultury suspilstva. [Social Maturity of the Individual in the Context of Information Culture Society Renewal]. Kharkiv : Machulin, 416 s. [in Ukrainian]
3. Ynhenkamp, K. (1991). Pedagogicheskaia dyahnostyka. [Pedagogical Diagnosis]. K. Ynhenkamp. M : Pedagogika, 240 s. [in Russian]
4. Lebedyk, M. P. (2003). Tekhnolohiia atestatsii tsilisnoho rozvytku osobystosti na osnovi otsinok sotsialnoi zrilosti uchasykiv pedahohichnoho protsesu. [Technology of Certification for Holistic Personality Development Based on Assessments of Participants' Social Maturity in the Educational Process]. Poltava : RVV PUSKU. 305 s. [in Ukrainian]
5. Morhun, V. F. (2003). Indeks Lebedyka yak zasib atestatsii ta samovdoskonalennia tsilisnoho rozvytku osobystosti. [The Lebedyk index as a means of certification and self-improvement for holistic personality development]. Tekhnolohiia atestatsii tsilisnoho rozvytku osobystosti na osnovi otsinok sotsialnoi zrilosti uchasykiv pedahohichnoho protsesu. Poltava : RVV PUSKU. S. 6–13. [in Ukrainian]
6. Surmyn, Yu. P. (2003). Teoriya system y systemnyi analiz. [The Theory of Systems and System Analysis] K. : MAUP. 368 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГАЛЕТА Ярослав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету педагогіки, психології та мистецтв Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: феномен «соціальна зрілість», проблема становлення особистості в умовах інформатизації суспільства, психологопедагогічні аспекти управління.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

HALETA Yaroslav Volodymyrovich – doctor of pedagogy, professor, dean of the faculty of pedagogy, psychology and arts of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: the phenomenon of «social maturity»; the problem of personality formation in the conditions of informatization of society.

Стаття надійшла до редакції 19.06.2023 р.